

Fig. 1. Skånings härads sigill 1432 28/10 Riksarkivets perg. 1/1. — The Skåning District's Seal, of 1432, State Archives, parchment.

SKÅNINGS HÄRADS SIGILL 1432 DET ÄLDSTA KÄNDA SVENSKA HÄRADSSIGILLET

Vid en systematisk genomgång av riksarkivets pergamentsbrev, som företagits i och för undersökning av svenska sigill efter 1350, har nyligen påträffats ett medeltida sigill för Skånings härad under ett fastebrev daterat Vånga 28/10 1432.¹ Hittills har man icke kunnat påvisa något så tidigt belägg på ett svenskt häradssigill. Det hittills äldsta kända är från Jönåker i Södermanland (1/10 1443).² Två medeltida urkunder omnämner ett sigill (insigle) för Skånings härad;³ detta är sannolikt identiskt med det nu anträffade.

Av de tidigare kända sigillen för detta härad bär det äldsta årtalet 1554 i bilden⁴ och återfinnes under Rikens ständers biavsked 1604. Ett något senare sigill bär två årtal 1554 och 1609⁵ och företer uppenbara likheter med det tidigare nämnda. Det återfinnes under Rikens ständers beslut 1642.

¹ I undersökningen deltar utom förf. fil. lic. Rune Norberg och fil. lic. Oloph Odenius.

² C. G. U. Scheffer: Häradsvapen inom Skaraborgs län, Västergötlands fornminnesförenings tidskrift 6: 1, 1958, s. 1—71.

³ K. Torin: Förteckning över pämbrev och äldre handlingar, Västergötlands fornminnesförenings tidskrift 1: 2, 1869, s. 53, 58.

⁴ F. Wildte: Västergötlands häradssigill, Västergötlands fornminnesförenings tidskrift 4: 5—6, 1937, s. 68—77.

⁵ F. Wildte: a. a., Loc. cit.

Fig. 2. Skånings härads sigill 1604 Rikens ständers bävsked. 1/1. — Seal of the Skåning District, of 1604, on a decision of the Estates of the Realm.

Fig. 3. Skånings härads sigill 1642 Rikens ständers beslut. 1/1. — Seal of the Skåning District, of 1642, on a decision of the Estates of the Realm.

Sigillet från 1432, vars bilydta är tryckt i grönfärgat vax, återger en stående bild av Jungfru Maria med Jesusbarnet. Barnet synes vara naket och sitter på moderns högra arm vänt mot henne. Marias vänstra arm är sträckt nedåt, och i handen håller hon en liljespira eller snarare en kvist med tre korsliktande blommor, som på andra sidan motsvaras av en tunn ranka. Hennes veckrika mantel sammanhålls upptill av ett spänne; på huvudet bär hon en krona, håret är utslaget och når henne till midjan. Både moder och barn har glorian.

Sigillet är runt till formen. Legendan omfattas av dubbla linjer, av vilka den innersta utformats som en pärland, som elegant omramar Mariabilden. Den avbryts upptill av Marias gloria och nedtill av en tredelad konsol, som ser ut att vara sammansatt av tre spikar.⁶ Legendan är utförd i minuskler. Den lyder S' provincie + ska||nvngx + hærath, blomornament.

Sigillet kan givetvis vara något äldre än det första kända avtrycket men troligen har det skurits jämförelsevis få år tidigare. Varken bokstäver eller det stilistiska helhetsintrycket torde tillåta en väsentligt tidigare datering.⁷

En jämförelse mellan de tre här nämnda sigillen för Skånings härad visar, att de båda yngre anknyter till det äldsta. De är emellertid spegelvända, något som tyder på att deras förlaga icke utgjorts av stampen till det äldsta sigillet utan av ett avtryck av detta, och att sigillet 1609 utgör en nära avbildning av sigillet 1554.

Några förändringar har dock ägt rum: konsolen under Marias fötter har ersatts av en illa tecknad mänskära, det sammanhållande spännet har försvunnit och dräkten blivit mera renässansartad med urringning, på den yngsta sigillbilden i nästan grotesk utformning.

Svante Hallberg

⁶ Enligt muntligt påpekande av förste antikvarien Nils Ludvig Rasmusson.

⁷ Enligt muntlig uppgift av Rune Norberg.